

## ...amb LLUÏSA CORTADA



Lluïsa Cortada és professora de Didàctica de l'Expressió Corporal a l'Escola de Mestres *Blanquerna* de la universitat Ramon Llull. Llicenciada en Història de l'Art i diplomada en Tècniques d'Expressió i també en Pràctica Psicomotriu, educativa, reeducativa i terapèutica.

Actualment és cap de l'especialitat d'Educació Física i coordinadora del postgrau d'Educació Física en tècniques corporals, al mateix centre.

La formació permanent del professorat és un àmbit en el qual treballa des de fa anys. Forma part de l'equip de professors (no contractats) de l'Escola d'Expressió de l'Ajuntament de Barcelona, impartint cursos a mestres i especialistes en treball corporal a l'Escola d'Estiu i a l'Escola d'Hivern. També ha impartit cursos i seminaris a diferents llocs de Catalunya i de l'Estat espanyol.

Ha publicat diversos articles a l'entorn de l'Expressió Corporal i ha coordinat el número extraordinari de la revista

d'Escoles de Mestres dels Països Catalans, «Interaula», dedicat a l'estat actual i a les perspectives de futur de l'Educació Física a les Escoles de Mestres i altres Centres de Formació.

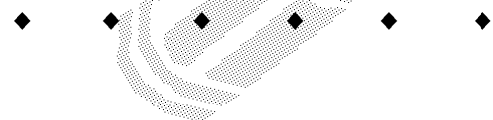
**Lluïsa, han sortit diverses promocions del postgrau i dues promocions de la formació inicial de mestres especialistes. M'agradaria enfocar aquesta entrevista recollint la perspectiva i el recorregut que s'ha anat fent en educació i en aquesta especialitat. Aprofitant la trajectòria que tu mateixa has anat dibuixant al llarg del teu exercici professional en Educació Física, com a especialista en expressió corporal i en psicomotricitat.**

**Per fer una mica d'història, de quines necessitats i demandes creus que sorgeix la diplomatura de Mestre especialista en Educació Física i quina valoració en fas?**

La diplomatura de Mestre especialista en Educació Física està ubicada, com tots sabeu, en els estudis de Magisteri. Els estudiants que la cursen també acaben amb el títol de mestres d'Educació Primària. Jo no parlaré d'aquesta doble titulació, malgrat que podríem dir-ne moltes coses. Simplement em referiré a la d'Educació Física.

Respecte a les demandes i necessitats de les quals sorgeix, em sembla identificar dos aspectes bàsics, segurament n'hi ha d'altres. En primer lloc, la creixent valoració de tot l'àmbit corporal en l'educació integral de la persona, i concretament en el marc escolar; i en segon lloc, la necessitat de posar els dispositius necessaris per fer-la realitat en l'educació escolar bàsica dels nens i les nenes. M'explicaré:

Ara fa uns setze anys dels primers moviments encaminats a plantejar la Reforma del Sistema Educatiu espanyol. Hi havia una gran necessitat d'actualitzar la realitat escolar: els continguts, les metodologies, el mateix professorat i també les instal·lacions. El procés de revisió fou assumit de forma força massiva i entusiasta per part de la comunitat educativa i els Moviments de Renovació Pedagògica. Entre d'altres aspectes, es va posar de manifest el fet que, malgrat que l'àrea d'Educació Física fos globalment valorada i reivindicada pels mateixos mestres i pedagogs, la realitat evidenciava que hi havia una llacuna real en el marc escolar i educatiu. Una gran majoria del col·lectiu de mestres tenia serioses dificultats de desenvolupar-ne el currículum i es feia difícil formar-se en aquest àmbit per impartir-la amb prou coneixement i qualitat. Calia crear un espai i una figura que cobrés aquesta àrea: d'una banda, especialistes amb estudis específics i de l'altra,



l'especialitat de Mestre en Educació Física dintre mateix dels estudis de Magisteri. D'una banda, es garantia una formació cohesionada, adaptada al marc escolar, i de l'altra, es donava l'estatus necessari a l'àrea corporal, que la situava en igualtat de condicions amb les altres àrees del currículum considerades tradicionalment més intel·lectuals.

**La figura de l'especialista i els estudis d'especialitat a Magisteri és una realitat que segurament comporta diferents nivells de complexitat i contradicció. Podries valorar-los?**

El fet que hi hagi l'especialista per cobrir una àrea determinada comporta uns avantatges i uns riscos interessants de considerar. Segurament és un avantatge disposar d'una persona que domini el tema i garanteixi una formació de qualitat en el marc escolar. Però, per la nostra tradició històrica i la concepció que tenim de l'Educació Física, aquesta especialització pot provocar un abordatge particularment disciplinari de l'àrea. Per explicar-me hauré de fer referència a la tradició històrica i a la concepció d'Educació Física que socialment i en moltes escoles universitàries alimenta la formació en aquesta especialitat.

Sintetitzaré molt, amb el risc de ser parcial i injusta. Em sembla que la nostra tradició històrica i cultural ve força marcada, en primer lloc, per la utilització que el món militar va fer de l'Educació Física i que bàsicament perseguia els objectius de millorar la condició física, establir hàbits d'higiene i garantir la salut de la tropa; en segon lloc, per la utilització pròpia que en va fer l'aristocràcia, és a dir, esportiva i recreativa, i en tercer lloc, per la utilització mèdica, orientada sobretot al benestar físic de la població. Hi ha altres tradicions que han estat importants per a diferents sectors de persones, però que a mi em sembla que no han incidit suficientment en la concepció que socialment es té de l'Educació Física. Malgrat que hi ha acord en el fet que a través d'ella podem afavorir l'educació integral de la persona, caldria preguntar-se si aquests objectius actualment encara són suficients per garantir-la. Els aspectes que predominen són corporals i motrius. A partir d'aquí ens podríem preguntar on són i com es treballen els altres aspectes que la converteixen en disciplina idònia per a l'educació integral de la persona: els aspectes socials, intel·lectuals i afectius.

A mi em sembla que hi pot haver una certa contradicció amb els plantejaments educatius, el marc teòric i els objectius pedagògics que preconitza la Reforma Educativa actual.

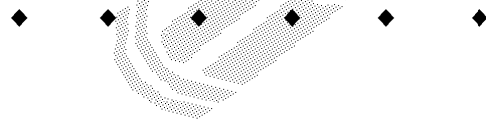
Analitzant els *currícula* escolars d'Educació Física, ens adonem que els temes que bàsicament hi predominen són

els següents: motricitat bàsica, millora de la condició física, esport, higiene i salut. Personalment el cos, el moviment i els esports, plantejats des del punt de vista motriu, físic i esportiu, em sembla que responen a una visió prou restrictiva de tot el que es refereix a l'àmbit corporal. Crec que projecten una visió particularment disciplinària –com ja he dit– de l'àrea. Una visió que recull la concepció tradicionalment acceptada i afavorida d'Educació Física. Els aspectes simbòlics-projectius, dramàtico-expressius, dansats, creatius, estratègic-socials, normatius, de valors, etc., o bé no hi són o bé el seu pes específic és molt lleuger. Els fets, conceptes i principis, els procediments que no siguin motrius i les actituds i valors tenen una escassa presència real en les programacions escolars. En canvi, crec que l'Educació Física inclou absolutament tots aquests aspectes, i potenciar-los a fons podria donar un estatus a l'Educació Física que ara, evidentment, potenciant exclusivament els aspectes físics i motrius, em sembla que encara no té.

**Podries posar-ne algun exemple?**

Per exemple, aquesta visió disciplinària en el seu sentit més restrictiu es fa palesa en la bibliografia de la Reforma que aborda el tema de la programació en Educació Física. Malgrat que en parlar de metodologia tothom estigui d'acord a ressaltar que cal fer resolució de problemes, recerca-acció, etc., pocs autors programen procediments que no siguin exclusivament motrius (botar, utilitzar, practicar, aplicar...). Sembla com si un especialista en cos i moviment hagués de continuar separant cos i ment i no poguéssim d'una vegada integrar-los. Em pregunto si l'Educació Física pot contemplar també que el nen gestioni el seu joc calculant les distàncies espacials necessàries per desenvolupar-lo o analitzant i decidint les activitats que li permetrien resoldre les dificultats motrius amb què es troba. Hi ha una sèrie de verbs que es refereixen a procediments no exclusivament motrius i que són bàsics en Educació Física. Verbs que impliquen el pensament, com per exemple l'anàlisi, comparació, identificació, càlcul, relació, hipòtesi, previsió, planificació... sense els quals la funcionalitat dels aprenentatges i la significativitat podrien quedar en entredit.

Igualment es fa difícil trobar unitats didàctiques d'activitat física que tinguin objectius avaluables sobre el desenvolupament de la identitat individual, la realitat subjectiva o, citant P. Arnold, les formes complexes de comunicació i expressió. En alguns casos, si els tenen, o bé no hi ha els continguts prou detallats com per articular aquests objectius, o bé a l'hora de les activitats ens trobem amb el fet que no es dona cap espai de temps per treballar-ho.

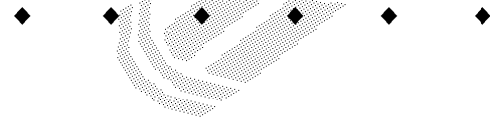


Segurament és un problema de tradició històrica i cultural, però potser també és un problema de formació acadèmica. No acabo de veure prou clar que el currículum de Mestre Especialista en Educació Física tingui suficients dispositius com per superar aquesta visió de l'Educació Física. En darrer terme, aquesta concepció desemboca en una consciència molt arrelada de mestre superespecialista, preocupat per millorar la condició física, introduir els nens en l'àmbit esportiu i afavorir la higiene i la salut com a hàbits. D'aquesta manera, l'enfoc globalitzador, interdisciplinari, constructivista, funcional i significatiu del currículum d'Educació Física, per assenyalar alguns aspectes, pot diluir-se fàcilment.

**Què entens per continguts en Educació Física?**

Trobo interessant aquesta pregunta perquè penso que en la nostra àrea, molts de nosaltres hem tingut serioses dificultats per diferenciar-ho. Crec que aquesta manera d'entendre la nostra àrea per causa de la tradició històrica hi té força a veure. Jo no sóc especialista en pedagogia de la Reforma, però em sembla saber que:

- Els continguts són els sabers necessaris per a desplegar les capacitats cognitives i d'aprenentatge, motrius, afectives i de socialització de cada alumne, en un marc social i cultural determinat. Amb tot, no són estrictament els sabers construïts i valorats socialment. Van més enllà dels sabers cognitius de fets i conceptes que l'ensenyament tradicional potenciava i van més enllà dels continguts socialment potenciats d'E.F. com els que he esmentat abans. Els continguts també es refereixen als sabers de fets i conceptes –que en Educació



Física n'hi ha, però que no són ni de bon tros els únics—, al saber fer o a continguts de procediments: motrius, intel·lectuals i metacognitius -sabers per aprendre a aprendre activitat física; i els d'actituds, valors i normes socials –sabers de socialització i relació amb si mateix. En la nostra àrea s'han potenciat molt els continguts de procediment motòric i actuacional. En aquest sentit jo rescataria i potenciaria, de forma integrada, els altres.

- La manera de dur a terme el procés d'assoliment dels continguts ens remet al fet que cada persona ha de reelaborar-los i construir-los. D'aquesta manera, l'assimilació esdevé més sòlida que amb la memorització, l'aplicació i la simple recepció. Crec que aquest és precisament un dels reptes més importants que tenim en la nostra àrea.

### **Com relaciones els continguts i les activitats en Educació Física?**

Entenc que per tradició en Educació Física es fa difícil diferenciar continguts i activitats, però en el marc escolar es fa molt necessari.

Les activitats són els recursos o instruments que, presentats significativament i amb l'objectiu d'un aprenentatge concret, facilitaran el procés d'assoliment dels continguts. En aquest sentit, les activitats s'han de dissenyar de tal manera que preferiblement treballin els tres tipus de continguts alhora. Si el nostre objectiu és l'educació integral de la persona, convindria no separar les activitats en funció de continguts conceptuals, procedimentals o actitudinals. D'altra banda, cal tenir present que una gran diversitat d'activitats, i aquesta em sembla que és una tradició molt clara que tenim en Educació Física, no garanteix que s'estiguin treballant continguts de cap mena. Només es garanteix quan el professor les utilitza amb un objectiu o amb una intencionalitat determinada.

Tinc la sensació que tradicionalment les activitats en Educació Física han estat bàsicament motrius i els continguts, malgrat que implícitament n'hi pot haver de diversos tipus, han estat procedimentals-motrius: actuar i practicar. En el millor dels casos, han estat ludo-motrius, és a dir, generar el divertiment i l'actitud positiva davant l'activitat corporal. Decidir, planificar, avaluar, prendre consciència, organitzar-se... són continguts de procediments que a les programacions habitualment no es redacten i tampoc no es dissenya cap activitat per treballar-los. Cal que la intencionalitat es faci palesa en la programació perquè quedi reflectida en l'activitat mateixa, en l'actitud del mestre i en el treball dels alumnes.

Es curiós, d'altra banda, que les activitats es dissenyen de tal manera que les actituds i valors o els procediments

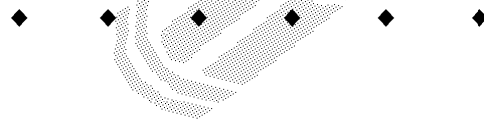
cognitius o d'aprendre a aprendre, sovint es treballen de forma implícita. L'alumne els pot intuir o deduir però no sempre, dintre d'una activitat, es dedica un temps específic a facilitar que el mateix alumne els pugui explicitar, verbalitzar o objectivar. El meu punt de vista és que sense una redacció clara de l'objectiu, una especificació qualitativa dels tres tipus de continguts i un espai i temps concret alhora per treballar-los en el transcurs de l'activitat, els continguts es dilueixen. Com sempre, s'acabarà fent una activitat on el procediment motor serà totalment dominant.

### **Què penses del constructivisme en Educació Física?**

Construir aprenentatges de forma comprensiva, en Educació Física, em sembla fonamental. La nostra tradició no s'arrela precisament en aquest aspecte, com ja he dit. Més aviat es basa en l'aplicació, la pràctica, la utilització o la recepció de models. Treballar la construcció d'aprenentatges, parafrasejant C. Coll, comporta que el professor doni una consigna amb un objectiu ben delimitat, durant un espai de temps suficient perquè els alumnes relacionin, utilitzin i desenvolupin el material o la informació concreta, relacionant la tasca amb el seu bagatge anterior i intentant trobar sentit al que aprenen i al que desenvolupen: pràctica motriu analitzant aspectes tècnics, creatius, expressius; pacte grupal, creació de variants, avaluació de la situació, tria del moviment més correcte, etc. No és suficient que el professor entengui les normes, les millors estratègies, la millor tècnica i l'expliqui a l'alumne. L'alumne que compleix ordres i assoleix sabers que suposa que són molt importants, però que té dificultats per ubicar-los, no fa el procés de reelaboració, ni tampoc l'adaptació als seus sabers inicials. En aquest sentit, crec que els principis bàsics de la Reforma quedarien en entredit.

### **I com es poden construir aprenentatges a partir d'activitats motrius o expressives, etc.?**

Hauríem de superar la tradició de veure en cada contingut una activitat. Els continguts no són les activitats. Els continguts són sabers que es vehiculen a través d'activitats. Sense les activitats d'aprenentatge, enteses com a context dintre del qual es dona el procés d'ensenyament-aprenentatge, aquests serien difícils d'adquirir. Les activitats són el recurs per articular i facilitar que s'adquireixin aquests sabers, però no són els sabers en si. Al contingut del bot no li hauria de correspondre una activitat de bot. D'aquesta manera es perd de vista el sentit del bot, és a dir, l'objectiu que té en el context concret en què es dona. També es dilueixen els procediments



intel·lectuals, socials, normatius que pot comportar el bot.

### **Metodològicament, com es tradueix aquest plantejament?**

Per exemplificar-ho metodològicament, m'agradaria ressaltar i analitzar, entre d'altres de possibles, dos tipus de propostes d'activitats d'ensenyament / aprenentatge en Educació Física. És una comparació força maniquea, però potser m'ajudarà a ser clara. Posaré un exemple en l'àmbit del joc dramàtic: les activitats per a treballar els continguts d'una representació dramàtica.

L'opció més estesa en Educació Física, segons el meu punt de vista, proposa exercicis per a ensenyar a gestualitzar, a fer carotes, cridar i utilitzar la veu en diferents exercicis, maquillar-se, improvisar... Un cop se saben fer totes les habilitats aïllades (o els continguts parcialitzats), el professor proposa l'activitat: la representació.

Em sembla que aquesta primera opció ajuda a assimilar una realitat parcialitzada, és a dir, habilitats aïllades o un tipus determinat de contingut: botar, interceptar, llençar, aplicar les normes d'un joc, imitar personatges... Potser l'aprenentatge es fa en un temps més curt, però caldria preguntar-se per la qualitat del procés que realitza l'alumne.

La segona proposta d'activitat que jo qualifico de contextualitzada (el punt de partida seria D. Kirk), implica presentar la situació global o de context -jugar a representar- per facilitar que l'alumne accedeixi al sentit de conjunt. A mesura que aprofundeix i s'enfronta amb la situació o el context, l'alumne mateix, de la mà del professor, detecta que no sap maquillar-se, que li costa gestualitzar i caracteritzar els personatges, que la veu li falla... al detectar mancances, dificultats, interessos, en pren consciència i formula un requeriment o una pregunta al professor. Aquest, a partir d'aquí, pot obrir tallers específics o sessions per aprofundir les habilitats bàsiques de la dramatització.

El context, fer una representació dramàtica, aquí actua com a unitat de sentit, és a dir, com a estructura de referència on situar els diferents aspectes –o continguts– que el componen: maquillatge, caracterització de personatges, interpretació, escenografia, decorats... Ensenyar cada contingut en si, a través d'una activitat, dificulta –crec jo– la reelaboració, la construcció i l'adaptació de sabers per part del nen. Continguts descontextualitzats, que treballats com a activitats d'aprenentatge, esdevenen fragments d'un conjunt que no queda orientat i no pren sentit. L'alumne, com a subjecte actiu, pot anar utilitzant totes les seves potencialitats per aprendre a aprendre les diferents habilitats i continguts que aquest requereix. D'altra

banda, els continguts que s'articularen segurament seran de tot ordre. Aquesta opció és més processual, més lenta i sovint la tasca del professor es fa més àrdua perquè no acaba de controlar tots els aspectes que es tocaran al llarg de l'activitat. El professor haurà de posar tots els ingredients acuradament respectant el ritme, els interessos seus i també els de l'alumne.

Dissenyar un procés d'ensenyament-aprenentatge d'aquesta mena requereix planificar activitats més globals, on el mestre i l'alumne, conjuntament, emprenen un procés actiu: aprendre a trobar solucions als problemes motrius, pactar les normes que millor s'ajustin a les capacitats del grup, establir criteris propis de justícia, estudiar i practicar habilitats noves de moviment, planificar estratègies, seleccionar els factors que milloren la tècnica de moviment... és a dir, continguts motrius, socials, intel·lectuals i afectius.

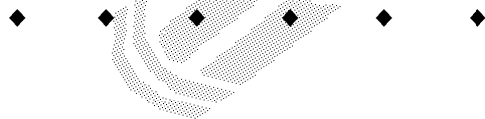
La funció de les activitats contextualitzades, doncs, facilitaria aquest procés de construcció integrat de sabers. Però cal tenir present que estem parlant d'Educació Física i activitat corporal. En altres àrees penso que aquest procés metodològic potser no seria suficient.

### **Com veus tu els blocs de continguts que estem obligats per llei a treballar en Educació Primària i com creus que s'haurien de treballar?**

El Disseny Curricular Base de la Generalitat de Catalunya determina cinc blocs de continguts, que són els següents: n°1, "Control i consciència corporal"; n°2, "Execució d'habilitats coordinatives"; n°3, "Utilització de les capacitats condicionals"; n°4, "Expressió corporal i dramatització"; i n°5, "Realització de jocs". Del de condicionament físic, no en parlaré perquè ens allargariem massa en disquisicions.

Em sembla que els continguts s'han de treballar amb progressiva profunditat, és a dir, de forma cíclica i no pas lineal.

Pel que fa al primer bloc de continguts, "Control i consciència corporal", la meua opinió és que caldria treballar-lo, com a contingut, al llarg dels tres cicles. Al cicle inicial prendria un caràcter més simple: percebre i conèixer el cos (què m'agrada, què em costa, on és, per a què serveix...), acceptar-lo tal i com és, conceptualitzar-ne l'estructura bàsica, analitzar-ne alguns aspectes, utilitzar-lo amb més destresa que a l'etapa infantil, desenvolupar patrons de moviment nous, prendre consciència de la respiració, del to muscular, de les relacions d'espai i de temps, aprendre a descansar... Amb l'evolució de les capacitats intel·lectuals dels nens i nenes de vuit anys, aproximadament, l'esquema



corporal pot ser analitzat, utilitzat, comparat, relacionat, amb molta més profunditat de cara a estudiar una mica més científicament la seva estructura i funcionament, dominar la reversibilitat en la lateralitat, la seva ubicació a l'espai en relació amb els altres i els objectes, etc. Al tercer cicle, encara es fa més necessari treballar-lo sobretot per dur a terme l'aprenentatge motor conscient, l'anàlisi de la tècnica de moviment, l'estratègia en el joc i la resolució de problemes motrius.

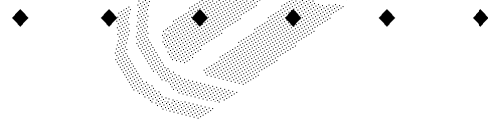
Conèixer en profunditat el propi cos és una tasca necessària i que no acaba mai. Aprofundir en l'organització i estructuració espacial, s'ha de treballar progressivament fins al tercer cicle i fins i tot més endavant. Dominar la relaxació i la respiració tonificadora és un contingut que no s'exhaureix mai. Amb això vull dir que aprofundir en aquests continguts facilita el control i la regulació motriu, la participació intel·ligent en els jocs o la capacitat expressiva

i creativa. Aquest nivell progressiu de dificultat fa que aquests continguts siguin imprescindibles en qualsevol programació de qualitat.

Altrament comportaria una gran pobresa d'estudi, reflexió, recerca-acció, sobre aspectes tan importants.

Igualment passa amb el bloc de continguts d'"Execució d'habilitats coordinatives". Penso que el primer bloc de continguts està íntimament lligat amb el segon. L'un sense l'altre no tenen sentit. Estan separats a efectes pràctics, però per adquirir una coordinació motriu de qualitat i saber moure's, fer-ho bé, matisadament, econòmicament i de forma creativa, cal afegir-hi la capacitat de percepció, coneixement i acceptació corporal; coneixement i domini dels factors espacials i temporals. Un bloc de continguts afecta l'altre i al revés. Un no va primer que l'altre. No entenc, doncs, que el primer bloc es treballi de forma preferent a cicle inicial i el segon bloc es treballi bàsicament a cicle mitjà. Aquesta diferenciació, caldria





replantejar-la a fons. Torno a insistir que aquesta idea em sembla el resultat de la confusió entre continguts i activitats.

Els sabers d'ambdós blocs suposen el mínim ABC per dansar, expressar-se, fer dramatització, realitzar jocs o participar en activitats d'equip. A cycle inicial, són els sabers bàsics per a fer jocs simples, recreatius, danses senzilles, expressió corporal i algunes activitats com les que he anomenat, amb poca complexitat tècnica, estratègica, social o intel·lectual, i aquí també incloc les pràctiques esportives com l'aquàtica, atlètica, gimnàstica, jocs d'oposició, etc.

### **Quines activitats creus que afavoreixen el treball dels dos primers blocs de continguts?**

Continuant amb la idea de les activitats contextualitzades, crec que perfectament poden ser d'expressió corporal, de dansa, de jocs simples o jocs col·lectius. De cap manera crec que s'hagin de dissenyar activitats aïllades

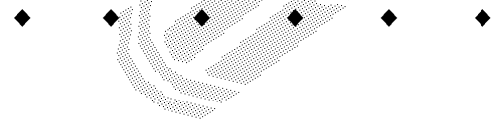
exclusivament per lateralitzar-se, conèixer el cos, saber-ne els noms o fer activitats motrius simples. Aquí crec que és quan es confonen els continguts amb les activitats. Fora de context poden ser habilitats aïllades, entrenades de forma instrumental.

Metodològicament, m'agradaria afegir que, en general, els nens s'orienten a l'espai, desitgen conèixer aspectes biomecànics, anatòmics del cos quan necessiten desenvolupar aquesta competència per algun motiu. Habitualment, quan l'activitat els diverteix, aquesta actua com a motivació intrínseca: per desenvolupar-la plenament han de perfeccionar, analitzar o estudiar més a fons, de la mà del professor, algun aspecte que altrament els estancaria el joc o els l'aturaria.

### **Dels jocs d'iniciació esportiva o els jocs col·lectius codificats, què ens en podries dir?**

D'aquest bloc jo ressaltaria que les activitats d'iniciació





esportiva es poden treballar, com a recurs, a tots tres cicles. És a dir, utilitzar pràctiques preesportives concretes, jocs concrets, permetent al nen disposar d'un context dintre del qual podrà construir, de la mà del professor, la seva *performance* intel·ligent, el seu pensament psicomotor, el seu treball de creativitat, la seva pròpia construcció de normes acordades, d'estratègies pactades, de solucions creatives i originals... Aquestes pràctiques no obliguen de cap manera a ensenyar l'esport concret. Nosaltres les utilitzem a l'etapa d'Educació Primària, com a marc referencial que dona sentit al saber, al saber fer i al saber ser corporal; és a dir, les utilitzem per acompanyar el nen a construir i a desenvolupar uns sabers que són procedimentals, actitudinals i conceptuals del joc. Ara bé, els continguts més abstractes d'anàlisi tècnica, estratègica, normativa, que també tenen, sí que em sembla que són específics del tercer cicle o més endavant.

#### **Podries relacionar el bloc de continguts de jocs i el de les habilitats motrius bàsiques i específiques?**

Les habilitats bàsiques com els copejaments, llençaments, recepcions, cursa, salt, giraments, etc. estan presents en la majoria de les pràctiques que s'anomenen d'iniciació esportiva. Els nens d'Educació Infantil ja les practiquen espontàniament. Penso que caldria treballar-les des de cycle inicial, adaptades a situacions de joc que planifica el nen, amb variants de tot tipus i fins i tot a mi no em sembla gens malament que siguin presentades en el context esportiu del qual provenen. Així, tornaria a lligar el bloc de continguts d'"habilitats coordinatives" amb el de "jocs", amb el de jocs simples i també concretament amb els preesportius. Però no pas per ensenyar aquests esports, sinó com a activitats lúdiques esportives contextualitzades, que donen sentit als continguts d'habilitats motrius aïllades.

Resumint, diria que caldria trencar la idea que els continguts responen a activitats concretes. Tots els continguts s'han de treballar de forma cíclica fins al final de l'etapa. Les activitats haurien d'estar seleccionades acuradament en funció del moment evolutiu del nen, de la capacitat de construcció de sabers i també d'allò que li sigui més significatiu i funcional. No és cert que el nen als vuit anys ha superat ja la fase de coneixement del propi cos, ni és cert que als 8 anys pot començar la fase de les habilitats i destreses motores, o que el nen als 10 anys pot començar a treballar el joc col·lectiu preesportiu. Les activitats –i dic activitats– de joc col·lectiu ja es poden presentar a cycle inicial per treballar continguts –del 1er, del 2on, del 3er, etc. bloc de continguts– ajustats a l'edat. A tercer cicle farà

activitat esportiva codificada –i dic activitat– aprofundint aspectes, sabers, –altrament dit, continguts– coordinatius, biomecànics, anatòmics, espacials, temporals, socials, normatius –és a dir, continguts dels tres primers blocs de continguts– més abstractes, més tècnics, més estratègics més complexos; més adaptats a les competències del moment evolutiu. Així doncs, els blocs de continguts s'han de treballar sempre, en funció dels objectius que el mestre es proposi, però donant un nivell progressivament més complex i d'aprofundiment a mesura que avança l'etapa. Com més capacitat motriu, social, afectiva i intel·lectual té el nen, millor. Els sabers adquiriran un nivell més profund.

#### **On creus que s'haurien d'ensenyar els esports, doncs?**

Ensenyar una tècnica esportiva prefixada, amb unes estratègies per tots conegudes que cal aplicar; respectar unes normes ja escrites que ordenen la situació del joc; entrenar habilitats motrius prèvies o aïllades, que cal practicar més tard en una situació de joc potser seria més adient, i jo en tinc els meus dubtes, en el marc de les activitats extraescolars, sobretot de federació o d'estudis especialitzats (teatre, dansa, esports).

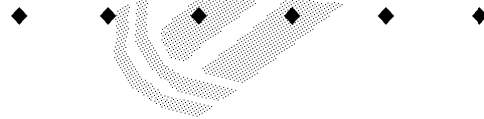
#### **Tu ets especialista d'expressió i comunicació. Què ens podries dir del bloc de continguts nº 4?**

Jo entenc que darrera d'aquest bloc hi ha la vessant expressiva i comunicativa de la persona; comunicar-se i relacionar-se amb l'entorn, amb si mateix i amb els altres.

L'objectiu bàsic d'aquest bloc de continguts em sembla que és donar eines al nen per expressar i comunicar fluidament i creativament a través del cos i el moviment, fruit d'un procés original i propi. Aquest objectiu es pot desglossar en quatre: connectar amb els propis sentiments i vivències, expressar-se, comunicar als altres i ser creatiu. M'explicaré:

Aquest objectiu passa obligadament, en primer lloc, per facilitar que el nen reconegui les seves emocions, sensacions, vivències, records, conflictes –propis del creixement de la persona i sempre en un marc educatiu. Reconèixer, doncs, seria un primer pas. El segon pas seria expressar-se, és a dir, donar eines al nen per manifestar, exterioritzar de forma espontània el que porta dintre seu. Per expressar no cal ser massa clar, versemblant ni explícit. No cal que ningú entengui clarament el que es vol dir. En canvi, comunicar i establir la comunicació, el tercer pas, sí que implica clarificar el llenguatge que s'utilitza. La presència d'un receptor obliga a fer comprensible la





informació, a utilitzar un codi més o menys conegut i assegurar-se que es rep amb el mínim d'interferències. Expressar i comunicar, doncs, serien dues fases ben diferenciades que s'haurien de treballar acuradament. La quarta fase, jo la situo en el moment de donar eines per ser creatiu en l'expressió i en la comunicació personal.

Les formes i les imatges són la gran oportunitat per projectar aquest món intern difós i que no té forma. Com, si no, podríem expressar-lo? Costa molt dir allò que no té cos, com per exemple sentiments, emocions, records, vivències. D'altra banda, podem imaginar que es fa difícil expressar conflictes. Als adults ens costa molt i als nens encara més. És important facilitar que el nen pugui projectar aquestes vivències i conflictes en forma de personatges o de situacions, i que els pugui fer jugar i representar. Aquest recurs l'ajuda a distanciar-se'n i a afavorir la comunicació amb si mateix i també amb l'entorn. Representar un personatge es pot entendre com la possibilitat de ser "un altre" i "fer com si". D'aquesta manera, en primer lloc, no cal despullar-se per explicar el que hom viu. A vegades és massa abstracte. En segon lloc, facilita l'experimentació de l'alteritat i la diversitat. També facilita permetre's allò prohibit; practicar altres formes de ser i fer; trobar el personatge i la situació que millor representa la vivència real... Aquest joc, que realment és dramàtic i d'acció, porta el nen a exterioritzar, per entendre; a jugar per elaborar; o simplement a dir allò que viu, sense implicar-s'hi personalment.

### **Quins continguts et sembla que pertanyen a aquest bloc, i a partir de quins criteris?**

En l'àmbit corporal hi ha diferents llenguatges expressius, com són el joc dramàtic, la dansa, el joc gestual i l'expressió corporal. Analitzaré molt breument per, després, ubicar-los en relació als objectius dels llenguatges expressius, i a partir d'aquí indicaré ràpidament els continguts que em semblen més importants:

El llenguatge dansat, l'entenc com un llenguatge d'expressió i comunicació d'estats d'ànim, vivències, sensacions a través del ritme... que cristal·litza en els diversos estils de dansa i en l'estil propi. El joc gestual o mímic seria el segon. Un llenguatge a partir del gest i l'expressivitat facial-corporal: sense la paraula. El tercer seria el joc dramàtic, amb la paraula i el text, dintre del qual també hi ha els contes, els titelles...

Llenguatges contextualitzats, a partir dels quals podem accedir a les diferents habilitats aïllades o continguts que, sintetitzant molt, serien, quant a expressió: l'expressivitat corporal, facial, gestual, sonora o vocal, lingüística, rítmi-

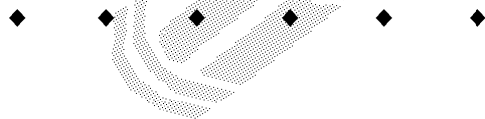
ca... de sentiments, emocions, estats d'ànim, situacions, personatges, fets, etc. Per reconèixer i prendre consciència, crec que cal la capacitat de verbalització (que no sempre ha de ser parlant d'un mateix, més aviat ha de ser parlant de la producció expressiva). Quant a la capacitat creativa: la fluïdesa, originalitat, la capacitat d'improvisació, de creació, de divergència, la creativitat motora, rítmica, etc; i finalment, quant a comunicació: la capacitat de comunicació a través del ritme, la paraula, el text, la veu, el moviment, l'ocupació de l'espai, la clarificació de la pròpia producció, la interpretació de personatges... Sintetitzo esbojarradament, ja ho veus.

El nen pot aprendre, construir, recrear, reelaborar aquests diferents continguts per situar-los en un marc d'expressió i comunicació interpersonal.

Així, no és suficient dissenyar activitats per fer moviments expressius, sinó més aviat que el moviment i el gest puguin expressar allò que sentim i vivim. No és important entrenar-se a comunicar bé (representant bé els personatges, parlant fluidament en públic o ballant una dansa amb correcció) més aviat sembla important disposar d'un llenguatge integrat de cos i ment que permeti comunicar-nos qualitativament amb els altres. L'important, doncs, tampoc no és pas ser creatiu perquè sí. Més aviat seria tenir eines per establir relacions de comunicació originals, creatives, matisades i flexibles. Finalment, el procés desembocaria en la construcció, per part del nen, de veritables llenguatges verbals-corporals, motrius, gestuals d'expressió i de comunicació que van més enllà del llenguatge parlat que tots coneixem.

### **Com veus la formació que rep el mestre a les escoles de Magisteri de cara a portar a terme aquest plantejament pedagògic?**

Pots imaginar que aquest plantejament demana un canvi en les creences i un canvi d'actitud conductual del mestre, és a dir, un canvi en el sistema de pensament i en el sistema d'acció. Els coneixements previs de les persones i les creences amb què arriba són bastant estables i costa modificar-les. A Blanquerna hem dedicat una assignatura pràctica a treballar aquest tema amb els alumnes de primer curs. Proposem situacions de conflicte que afavoreixen la vivència i posterior anàlisi d'aspectes tan diversos com: les consignes que dóna el mestre, quines els agraden més; com viuen les propostes d'exercicis tancats, les sessions tancades; les propostes obertes, les sessions obertes; la necessitat d'anticipar o substituir l'alumne evitant que ell mateix construeixi els coneixements; la capacitat de



recollir les propostes de l'alumne, o bé el "laissez faire"; situacions de resolució de problemes, d'ensinistrament tècnic; la dificultat que suposa organitzar el propi projecte motòric; la importància de pactar en grup, establir criteris de justícia, buscar variants de joc; la dificultat de portar juntament amb el professor una construcció d'aprenentatges; analitzar la diversitat de causes d'abandó del joc; reaccions davant del fracàs i de la dificultat de moviment, estratègies per a superar la dificultat de relació i comunicació...

Els alumnes d'Educació Física estan obligats a cursar aquesta assignatura, i em sembla que, al llarg de tot el procés, poden pensar i analitzar el fet educatiu amb més perspectiva i distància; són capaços d'entrar en la filosofia de la Reforma educativa, malgrat que el canvi real no sigui ni evident, ni tampoc probable en tots ells. El temps ho dirà. El que seria desitjable és que en la formació de mestres

vetllessim perquè l'alumne no rebi exclusivament la metodologia del "mando directo". Hem de formar els mestres del futur amb capacitat d'escolta d'ells mateixos, dels seus alumnes i amb la plasticitat suficient com per fer del procés d'ensenyament / aprenentatge una experiència entusiasmadora.

**Gràcies, Lluïsa, perquè penso que la teva visió sobre els plantejaments actuals de l'Educació Física que ens has explicat poden servir d'ajuda a molts dels professionals que treballem en aquest camp a l'hora de reflexionar i fer propostes novadores.**

*Transcripció i fotografies a càrrec de l'entrevistadora,  
Isabel Viscarro Tomás*

